

การพัฒนาแนวทางการดูแลผู้ป่วยวัณโรคดื้อยา และการศึกษาผลลัพธ์รูปแบบการใช้ นวัตกรรมเพิ่มยาในผู้ป่วยวัณโรคดื้อยา โรงพยาบาลวาปีปทุม

คำสำคัญ : วัณโรคดื้อยา หมายถึง การที่เชื้อวัณโรคคือต่อยา INH และ rifampicin หรือ INH และ rifampicin ร่วมกับยา อื่นหรือไม่ก็ได้ อย่างน้อยสองชนิด

สมาชิกทีม:

นางจันทร์ศิริ ชูริรัมย์	พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ
นางนงพร วานิชขัง	พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ
นางศุภกัศมา เทเวธา	พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ
นางอัจฉรีย์ ภูวศิษฐ์เบญจภา	เภสัชกรชำนาญการ

เป้าหมาย :

ผู้ป่วยวัณโรคดื้อยาได้รับยาต่อเนื่อง ครบถ้วน ถูกต้อง ลดการแพร่กระจายเชื้อไปสู่ชุมชน ชุมชนมีความเข้าใจผู้ป่วยสามารถอยู่ร่วมกับชุมชนได้อย่างมีความสุข

ปัญหาและสาเหตุโดยย่อ :

การวิจัยและพัฒนาชีวิตประสงค์เพื่อพัฒนานวัตกรรมชุดเพิ่มยาในผู้ป่วยวัณโรคดื้อยา โรงพยาบาลวาปีปทุม และทดสอบประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการป้องกันการรับประทานยาไม่สม่ำเสมอ กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย ผู้ป่วยวัณโรคดื้อยา (MDR-TB) จำนวน 3 คน และบุคลากรที่ดูแลผู้ป่วย จำนวน 3 ราย ที่ได้รับการรักษาโรงพยาบาลมหาสารคาม เลือกรูปแบบตัวอย่างแบบจำเพาะเจาะจง เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย แบบสอบถามข้อมูลทั่วไป แบบประเมินประสิทธิภาพของนวัตกรรม แบบสอบถามความพึงพอใจ แบบบันทึกผลลัพท์คลินิก แบบบันทึกการรับประทานยา วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา สถิติทดสอบที และสถิติไคสแควร์

จากปัญหาดังกล่าวคณะผู้วิจัยจึงได้ศึกษาค้นคว้าเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและรวบรวมแนวคิดการพัฒนานวัตกรรมที่ช่วยให้ผู้ป่วยรับประทานยาต่อเนื่องถูกต้องและครบถ้วนป้องกันการขาดยา โดยมีหลักในการพัฒนานวัตกรรมที่สำคัญ 3 ประเด็น คือ 1) ความใหม่ (newness) ซึ่งเป็นความใหม่ที่ถูกสร้างขึ้น หรือเป็นการพัฒนาปรับปรุงจากของเดิม 2) ประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจ (economic benefits) หรือประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นตามวัตถุประสงค์ และ 3) การใช้ความรู้และความคิดสร้างสรรค์ (knowledge and creativity idea) จากหลักการดังกล่าวนำมาสู่แนวคิดในการพัฒนานวัตกรรม คือ ใช้วัสดุที่มีอยู่ในแผนก คิดจากสิ่งที่ทำประจำทุกวัน ผู้ป่วยและญาติมีความสะดวกในการใช้งาน จึงเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่ใช้เป็นวัสดุหลักในการสร้างนวัตกรรมเพื่อป้องกันการขาดยา เนื่องจากเพิ่มความสะดวกสบาย คุณภาพเหมาะสม ราคาถูก น้ำหนักเบา สามารถหยิบจับพกพาได้สะดวก มีต้นทุนถูกในการผลิต และยังเป็นการนำวัสดุเหลือใช้น่ากลับมาใช้ประโยชน์จากการศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลพบว่า ที่ผ่านมามีการประดิษฐ์อุปกรณ์ในการจัดเก็บยาวัณโรคในแบบต่างๆ และพบว่าสามารถใช้งานได้ดีและส่งเสริมให้ผู้ป่วยรับประทานยาสม่ำเสมอ การวิจัยนี้จึงเป็นการพัฒนานวัตกรรมต่อยอดจากเดิม เพื่อให้มีความเหมาะสมของการทำงานในการป้องกันการขาดยา โดยปรับรูปแบบขนาดและจำนวนช่องในการบรรจุยา อันจะเป็นการเพิ่มคุณภาพการดูแล ลดปัญหาจากการดูแลในระยะยาว และเพิ่มคุณภาพชีวิตผู้ป่วยได้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อพัฒนาปรับปรุงนวัตกรรมเพิ่มยาในผู้ป่วยวัณโรคคอตีบ
2. เพื่อทดสอบประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการส่งเสริมการรับประทานยาถูกต้อง ต่อเนื่องและครบถ้วน
 - 2.1 ประสิทธิภาพ ได้แก่ ความเบา ปลอดภัย ความพร้อมใช้ หยิบจับง่าย ความสะดวกต่อการใช้ และจัดเก็บ
 - 2.2 ประสิทธิภาพ ได้แก่ ต้นทุนการดูแล ความพึงพอใจของผู้ป่วยและบุคลากรที่มดูแลผู้ป่วย

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ดังนี้

- 1) พัฒนาต้นแบบนวัตกรรม
- 2) ทดลองใช้และปรับปรุงต้นแบบนวัตกรรม
- 3) สรุปผลการทดลองและรายงานผล

ขั้นตอนที่ 1 พัฒนาต้นแบบนวัตกรรม โดยวิเคราะห์ปัญหาสถานการณ์การอุปสรรคการบริหารจัดการ ยา กำหนดประเด็นสำคัญในการพัฒนา กำหนดวัตถุประสงค์ ตัวชี้วัด นำเสนอต่อผู้บริหาร ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับนวัตกรรมหรือกรณีตัวอย่างนวัตกรรมที่หลากหลาย สรุปแนวคิดหลักเพื่อสร้างต้นฉบับนวัตกรรม (D1 = Development ครั้งที่ 1)

ขั้นตอนที่ 2 ทดลองใช้และปรับปรุงต้นแบบนวัตกรรม โดยการทดลองและประเมินประสิทธิภาพและประสิทธิผลของต้นแบบนวัตกรรมในกลุ่มตัวอย่างขนาดเล็ก (R1 = Research ครั้งที่ 1) ปรับปรุงต้นฉบับนวัตกรรม

ขั้นตอนที่ 3 สรุปผลการทดลองและรายงานผล โดยการวิเคราะห์ประสิทธิภาพและประสิทธิผลของนวัตกรรม ตามวัตถุประสงค์และตัวชี้วัดที่กำหนด แล้วสรุปผลการทดลองและรายงานผลนำไปปฏิบัติใช้งานจริง เผยแพร่ยังหน่วยงานอื่นๆ ของโรงพยาบาล และโรงพยาบาลในเครือข่าย

ตัวแปรในงานวิจัยและพัฒนา

ตัวแปรต้น คือ นวัตกรรมเพิ่มยาผู้ป่วยวัณโรคคอตีบ

ตัวแปรตาม คือ 1) ประสิทธิภาพ ประเมินจาก ความพร้อมใช้ หยิบจับง่าย ความสะดวกต่อการใช้ และจัดเก็บ

2) ประสิทธิภาพ ประเมินจากต้นทุนการดูแล ความพึงพอใจของผู้ป่วยและบุคลากรที่ดูแลผู้ป่วย ผลลัพธ์ทางคลินิก อัตราการขาดยา

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่

1) ผู้ป่วยวัณโรค MDR – TB ที่รับยาโรงพยาบาลมหาสารคาม จำนวน 3 ราย ในพื้นที่ ตำบลประชาพัฒนา ตำบลโพธิ์ชัย ตำบลขามป้อม เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (purposive sampling) โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกคุณสมบัติของกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

-ผลเพาะเชื้อวัณโรค (C/S , DST) ต้อยยา INH และ rifampicin

-ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นผู้ป่วยวัณโรคต้อยยา

2) บุคลากรที่ดูแลผู้ป่วย ได้แก่ ทีมสหวิชาชีพ แพทย์ พยาบาลวิชาชีพ เภสัชกร เจ้าหน้าที่โรงพยาบาล ส่งเสริมสุขภาพตำบล อสม. ครอบครัว

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติโดยใช้ค่าเฉลี่ยร้อยละ โดยข้อมูลทั่วไปวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา ผลการศึกษาพบว่า นวัตกรรมชุดแพ้มยาในผู้ป่วยวัณโรคต้อยยา มีสะดวกต่อการใช้ ใช้งานง่าย จัดเก็บง่าย ให้ความสะดวกกับผู้ป่วยและญาติ ลดต้นทุนในการดูแล บุคลากรและผู้ป่วยมีความพึงพอใจต่อการใช้นวัตกรรมชุดแพ้มยาในระดับดีมาก ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า นวัตกรรมชุดแพ้มยาสามารถช่วยป้องกันการรับประทานยาไม่สม่ำเสมอ ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า สามารถประดิษฐ์และพัฒนาวัสดุอุปกรณ์มาสร้างเป็นนวัตกรรมแพ้มยา จนเป็นนวัตกรรมที่สามารถนำมาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพด้วยวัสดุอุปกรณ์ที่หาง่าย เหลือจากการใช้งานแล้ว สามารถนำกลับมาใช้งานได้ใหม่ ช่วยรักษาสิ่งแวดล้อม และยังประหยัด ช่วยลดต้นทุนการบริการจากราคาที่ ทำนวัตกรรม 40 บาท/แพ้ม

ผลการศึกษา

จากการศึกษารูปแบบการใช้แพ้มยาในผู้ป่วยวัณโรคต้อยยาโดยการสนับสนุนทางสังคม ผู้ป่วยวัณโรคปอด เสมหะพบเชื้อรายใหม่ ต้อยยา 2 ราย ผู้ป่วยวัณโรคนอกปอดรายใหม่ ติดเชื้อเอช ไอ วี ต้อยยา 1 ราย รวม 3 ราย ติดตามอาการทางคลินิก พบว่า ช่วงเดือนแรกของการรับประทานยา ผู้ป่วย มีเบื่ออาหาร อ่อนเพลีย วิงเวียนศีรษะ มีไข้ จากนั้น อาการค่อยๆดีขึ้น ไม่มีอาการไอ รับประทานอาหารได้ ทำกิจวัตรประจำวันได้ ผู้ป่วยวัณโรคนอกปอดไม่มีอาการปวดศีรษะ ผลการเพาะเชื้อวัณโรค (sputum culture) ของผู้ป่วยทั้ง 3 ราย พบว่า No growth ในระยะ 6 เดือน ผล CXR improve ผู้ป่วยรับประทานยาถูกต้อง ต่อเนื่อง และครบถ้วน ผู้ป่วยรับประทานยาต่อเนื่อง 100 % อัตราขาดยา 0 % ความพึงพอใจต่อการใช้แพ้มยาของผู้ป่วยและบุคลากรผู้ให้การดูแล ระดับมากที่สุด ร้อยละ 90 % คุณภาพชีวิตผู้ป่วยดีขึ้น

ข้อเสนอแนะการวิจัย

จากการศึกษาแสดงให้เห็นรูปแบบการใช้แพ้มยารับประทานผู้ป่วยวัณโรคต้อยยาโดยการมีส่วนร่วมของ ทีมสหวิชาชีพในการส่งเสริมการรับประทานยาอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อส่งเสริมให้ผู้ป่วยรับประทานยาสม่ำเสมอ ข้อเสนอแนะจากผู้ป่วยวัณโรคและญาติเห็นว่าการใช้แพ้มยาพกพาสะดวกในการใช้ ลำดับการรับประทานยาได้ง่าย ไม่ต้องจัดยารับประทานยาเอง จึงควรนำไปเป็นแนวทางในการดูแลผู้ป่วยกลุ่มอื่นๆ เช่น กลุ่มผู้ป่วย XDR-TB จึงควรอบรมให้ความรู้ความเข้าใจแก่ พี่เลี้ยงในการให้บริการ DOT อย่างเหมาะสมต่อไป

เอกสารอ้างอิง

๑. สำนักวัณโรค กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข. แนวทางการบริหารจัดการผู้ป่วยวัณโรคดื้อยา ปี ๒๕๕๘.
๒. สำนักวัณโรค กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข. แนวทางการดำเนินงานควบคุมวัณโรคแห่งชาติ ปี ๒๕๕๖.
๓. สำนักวัณโรค กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข. แนวทางเวชปฏิบัติการรักษาวัณโรคในผู้ใหญ่ ปี ๒๕๕๕.
๔. *เสาวนีย์ วรรณอ.* แรงสนับสนุนจากครอบครัวตามการรับรู้ของผู้สูงอายุที่เป็นโรคเบาหวานชนิดที่ 2 ที่สามารถควบคุมระดับน้ำตาลในเลือดได้. กรุงเทพมหานคร.; ๒๕๕๕